

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.34>**TEORIA GEOSTRATEGII: ANALIZA DYSKURSYWNA*****Volodymyr Lipkan***

*doktor nauk prawnych, profesor,  
doktorant Wydziału Zagadnień Prawnych Politologii  
Instytutu Państwa i Prawa imienia W. M. Korieckiego  
Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (Kijów, Ukraina)  
ORCID ID: 0000-0002-7411-2086  
wladademic@gmail.com*

**Adnotacja.** Logika badania nowoczesnych procesów w przestrzeni geostrategicznej przewiduje tworzenie podstaw do tworzenia dyskursu geostrategicznego, wyjaśnienie jego strategicznego potencjału metapoznawczego w ramach rozwoju teorii geostrategii. Uzasadniona jest potrzeba wykorzystania analizy dyskursywnej w tworzeniu narracji strategicznych. Na podstawie autorskiej koncepcji geostrategii analizowane są współczesne stosowane trendy polityczne w komunikacji politycznej, które wpływają na kształtowanie się geostrategii współczesnej Ukrainy. Jedną z wybitnych metod jest właśnie analiza dyskursywna, która uwzględnia potrzebę rozróżnienia i usystematyzowania multiplikatywności dyskursów funkcjonujących w badaniu zjawisk w przestrzeni geostrategicznej.

Artykuł kontynuuje kluczową ideę autora dotyczącą wyraźnego rozróżnienia między geopolityką a geostrategią. W analizie geostrategii w perspektywie językowo-kulturowej wyróżniono podejścia obiektowe i podmiotowe. Znaczenie chronotopu jest uzasadnione.

Stwierdzono, że dyskurs metapoznawczy umożliwia architektowi strategicznemu uzyskanie możliwości wyjścia poza proces poznawczy, czyniąc go przedmiotem monitorowania i interpretacji.

Zastosowano metodę case study, przejawiającą się w analizie problemów stosowanych i formułowaniu na ich podstawie wniosków teoretycznych.

Przedstawiono autorski model dyskursów systemowych geostrategii jako teorii.

**Słowa kluczowe:** geostrategia, państwo ukraińskie, geostrategikon, dyskurs geostrategiczny, przestrzeń geostrategiczna, krajobraz geostrategiczny, dyskurs metakognitywny, narracja strategiczna, analiza dyskursywna, geostrategia współczesnego państwa ukraińskiego.

**THEORY OF GEOSTRATEGY: DISCOURSE ANALYSIS*****Volodymyr Lipkan***

*Doctor of Law, Professor,  
Postdoctoral Student at the Department of Political Science Issues  
V. M. Koretsky Institute of State and Law  
of National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)  
ORCID ID: 0000-0002-7411-2086  
wladademic@gmail.com*

**Abstract.** The logic of studying modern processes in the geostrategic dimension provides for the formation of the principles for creating geostrategic discourse and elaborating its strategic metacognitive potential amidst the development of the geostrategy theory. The need for resorting to discourse analysis in formulating strategic narratives is justified. Based on the author's concept of geostrategy, current applied political trends in political communication, which affect the formation of modern Ukraine's geostrategy, are analyzed. Thus, one of the most pivotal methods is discourse analysis that illustrates the necessity to distinguish and systematize the multiplicity of available discourses while studying phenomena in the geostrategic dimension.

The article extends the author's key idea of clear differentiation between geopolitics and geostrategy. In analyzing geostrategy in the linguo-cultural perspective, objective and subjective approaches are highlighted. The significance of chronotope is proved.

It is stated that metacognitive discourse allows a strategic architect to go beyond the cognitive process by making him an object of monitoring and interpretation.

The author has applied the case study method, which involves analyzing applied problems and thus, formulating theoretical conclusions.

The original model system discourse of geostrategy as a theory is put forward.

**Key words:** geostrategy, Ukrainian state, geostrategikon, geostrategic discourse, geostrategic space, geostrategic landscape, metacognitive discourse, strategic narrative, discourse analysis, geostrategy of modern Ukrainian state.

## ТЕОРІЯ ГЕОСТРАТЕГІЇ: ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ

Володимир Ліпкан

доктор юридичних наук, професор,  
 докторант відділу правових проблем політології  
 Інституту держави і права імені В. М. Корецького  
 Національної академії наук України (Київ, Україна)  
 ORCID ID: 0000-0002-7411-2086  
 wladademic@gmail.com

**Анотація.** Логіка дослідження сучасних процесів у геостратегічному просторі передбачає формування засад для творення геостратегічного дискурсу, з'ясування його стратегічного метакогнітивного потенціалу в рамках розроблення теорії геостратегії. Обґрунтовано необхідність послугоування дискурсивним аналізом у разі формування стратегічних наративів. На підставі авторської концепції геостратегії аналізуються сучасні прикладні політичні тенденції в політичній комунікації, які впливають на формування геостратегії сучасної України. Одним із визначних методів у цьому виступає саме дискурсивний аналіз, який унаочнює необхідність порівняння та систематизації мультиплікативності дискурсів, які функціонують у разі вивчення явищ у геостратегічному просторі.

У статті продовжується ключова авторська ідея щодо чіткого порівняння геополітики і геостратегії. Під час аналізу геостратегії в лінгвокультурологічній перспективі виділено об'єктний і суб'єктний підходи. Обґрунтовано значення хронотопу.

Констатовано, що метакогнітивний дискурс уможливило для стратегічного архітектора отримувати можливість виходити за межі пізнавального процесу, зробивши його об'єктом моніторингу та інтерпретації.

Застосовано метод кейс-стаді, що виявляється в аналізі прикладних проблем і формулюванні на їх основі теоретичних висновків.

Подана авторська модель системних дискурсів геостратегії як теорії.

**Ключові слова:** геостратегія, Українська держава, геостратегікон, геостратегічний дискурс, геостратегічний простір, геостратегічний ландшафт, метакогнітивний дискурс, стратегічний наратив, дискурсивний аналіз, геостратегія сучасної Української держави.

**Загальна постановка проблеми.** Формування сучасної Української держави ґрунтується на сучасних методологічних концепціях, теоріях, водночас і нових реаліях перебудови світової безпекової архітектури.

Однією з таких теорій виступає *теорія геостратегії*, складовим методологічним компонентом якої виступає дискурсивний аналіз.

*Дискурсивний аналіз* унаочнює необхідність порівняння та систематизації мультиплікативності дискурсів, які функціонують у разі опису явищ у геостратегічному просторі.

Тому постає необхідність у формуванні когнітивної системи, в якій би знайшов опис стратегічних явищ стосовно прив'язки не лише до землі, простору і суші, як це зазвичай виокремлюють різноманітні сучасні дослідники, виділяючи геополітику як самостійний напрям дослідження, а передусім **стратегічний простір** – простір, в якому функціонують явища стратегічного порядку, що може бути писано і досліджено в рамках геостратегії.

Причому доцільно також використовувати тут і засади *логічного аналізу*, який стосовно предмета мого дослідження полягає в аналізові дискурсивних практик, за допомогою якого чітко ідентифікуються і встановлюються і надалі моделюються системно-структурні зв'язки між аргументацією, демонстрацією, доведенням, спростуванням і моделюванням.

Отже, у цій статті мною унормовується максима про необхідність розвитку саме геостратегії, використання дискурсивного аналізу для розуміння будови алгоритму системних дискурсів геостратегії загалом.

**Аналіз публікацій.** Багатоплановість вибраної для дослідження теми зумовлює звернення до низки аспектів. *По-перше*, це питання методології науки. У цьому напрямі є важливими розробки таких учених, як: М. Буроменський, С. Бобровнік, В. Горбатенко, Ю. Власов, О. Ганьба, С. Даниленко, С. Дністрянський, Є. Ерліх, Г. Кельзен, Б. Кістяківський, І. Кресіна, А. Коваленко, М. Козюбра, М. Костицький, Є. Макаренко, О. Мережко, І. Настася, М. Ожеван, Н. Оніщенко, Б. Парахонський, М. Рижков, Ю. Римаренко, В. Сіренко, О. Скрипнюк, В. Старосольський, О. Стойко, Ю. Шемшученко, В. Явір, А. Яковець та ін.

*По-друге*, це наукові історичні витоки формування геостратегічного дискурсу і геостратегії як теорії, які я надбибував, дотично опрацьовуючи розвідки таких постатей, як: С. Бандера, В. Габсбург, М. Грушевський, Д. Донцов, Ю. Липа, В. Липинський, В. Мартинець, М. Міхновський, О. Ольжич, З. Пеленський, П. Скоропадський, Я. Стецько, М. Сциборський, О. Теліга, П. Штепа та ін.

Однак застосування *дискурсивного аналізу* для формування такого концепту, як *«геостратегічний дискурс»*, поки не стало предметом маститих досліджень відомих політичних дослідників та практичних політологів. Тому використання наукової методології матиме подвійне значення: з одного боку, воно спрямоване на досягнення проголошених цілей у статті, а з іншого – сприятиме подовженню наукової дискусії щодо остаточного і парадигмального ставлення до необхідності формування теорії геостратегії.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** У сучасних наукових політологічних дослідженнях замало уваги приділено дискурсивному аналізу і також обґрунтуванню метакогнітивного дискурсу як засади формування геостратегічного дискурсу загалом. Це зумовлює актуальність теми статті.

У зв'язку з цим **мета** статті полягає у формуванні наукових аргументів щодо доцільності застосування дискурсивного аналізу у разі творення геостратегії сучасної Української держави.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та вирішені такі наукові завдання:

- 1) визначити поняття та зміст дискурсивного аналізу;
- 2) обґрунтувати метакогнітивний дискурс геостратегії;
- 3) подати модель компонентів геостратегічного дискурсу.

**Виклад основного матеріалу.** У такому аспекті дискурсивний аналіз аналізуватиму в контексті формування геостратегічного дискурсу, а тому, зважаючи на презентовану мною у попередніх статтях модель метакогнітивного системного дискурсу, яка складається з основних 11 компонентів, корисним є дослідження *сутності дискурсивного аналізу*.

**Дискурс** – єдність тексту і комунікативної ситуації (Карасик).

Аналізуючи геостратегію в лінгвокультурологічній перспективі, виділяється декілька найбільш традиційних підходів. Для мого дослідження важливим є об'єктний і суб'єктний (*тональність* ведення дискурсу, її вплив на особливості ведення комунікації, яка характеризується інформативністю і фасцинативністю, лишаємо поза межами цього дослідження).

Відповідно до *першого* дискурс може бути **об'єктивним**.

Отже, в поданій та презентованій мною концепції геостратегії виділено принаймні 11 ключових дискурсів:

- 1) стратегічний;
- 2) наративний;
- 3) політологічний;
- 4) праксеологічно-безпековий;
- 5) правовий;
- 6) онтологічний;
- 7) гносеологічний;
- 8) аксіологічний;
- 9) феноменологічний;
- 10) мілітарний;
- 11) космологічний.

Важливою характеристикою окреслених вище дискурсів виступає поняття *хронотопу* – визначені жорсткі показники часу та місця.

Цікавість такого підходу полягає у тому, що в його рамках існує один важливий вимір: формат подачі інформації, наявність підтексту, прихованого змісту, прямого або непрямого вираження інформації. Адже комунікативна ситуація сама по собі пояснює ту дозу підтексту, яку ми можемо витягти з тексту. Зазвичай шукати підтекст в інструкції до електроприладів – марна справа, водночас коли йдеться, наприклад про такий нормативний акт, як Стратегічна концепція НАТО від 29 червня 2022 року, то вочевидь, що, окрім явно виражених номінацій та смислових форм, які вони утворюють, у текст зашивається чимало додаткових смислів, які вже більш детально розкриваються в безпосередньому процесі реалізації геостратегії.

Стратегічна концепція НАТО визначає стратегію Альянсу. Зазвичай вона викладає довгострокові цілі, характер і основні завдання НАТО у сфері безпеки, а також виклики та можливості, з якими Альянс стикається у мінливому середовищі безпеки. У Стратегічній концепції також вказуються елементи підходів Альянсу до безпеки та формулюються керівні вказівки щодо його подальшої політичної та військової адаптації (Нова Стратегічна концепція Альянсу: у пріоритеті агресія РФ в Україні).

Адже в концепції викладена обстановка у сфері безпеки, в якій перебуває альянс, підтверджені ключові цінності і мета НАТО – **забезпечення колективної оборони**. Для досягнення цієї мети визначено три основні завдання НАТО:

- 1) стримування і оборона;
- 2) попередження криз і кризове регулювання;
- 3) безпека на засадах співробітництва (Лідери НАТО утвердили нову Стратегічну концепцію).

**Підкреслю:** незважаючи на те, що Росія визначена як найбільш значуща пряма загроза безпеці членів НАТО, в документі не йдеться про прямі військові дії проти Росії, немає завдань щодо денацифікації / демілітаризації / десоверенізації / деінфраструктуризації тощо Росії, а також не містяться заклики до вбивств і прямого знищення як лідерів країни, політичного керівництва, так і пересічних громадян, які сповідують ідеологію руського миру. Також у цьому документі ми не знайдемо закликів до сепаратизму, розчленування Росії або ж захоплення її окремих територій.

Позаяк суть проста. НАТО створено:

- для оборони, а не для нападу;
- для захисту, а не для агресії;
- для колективної оборони, а не для реалізації одноособових егалітарних інтересів однієї країни;
- для попередження криз, а не для їх створення і ведення агресивних війн, геноциду і терору, агресії та анексії;
- керівним принципом забезпечення безпеки виступає співробітництво, а не месіанська ідея богообраності однієї нації або блоку.

Незважаючи на пряму загрозу з боку Росії, НАТО зберігає позиції і методологію реактивного підходу: жодних безпосередніх активних воєнних дій першими, аби не спровокувати Росію на війну з країнами НАТО. Чи

є правильною вибрана тактика саме у сучасних умовах, чи є доцільним у часи безпосередніх прямих загроз очікувати на щось, не впроваджувати адаптивну проактивну безпекову політику, покаже лише час.

І взагалі, чи є впевненість чиновників НАТО, що війна в Україні – це війна лише проти України і вона обмежиться лише кордонами України? Якщо у Стратегічній концепції НАТО РФ визнано найбільшою і суттєвою загрозою, то які кроки НАТО має робити, щоб деескалювати ситуацію і знешкодити загрозу?

**На моє переконання, це – концептуальна помилка НАТО**, яка стратегічно закладає фундамент для тиражування реактивного підходу і формування передумов для силових акцій і актів у міжнародних відносинах щодо держав нечленів НАТО. Більше того, такий підхід НАТО заохочує до експансії мілітарного дискурсу у міжнародних відносинах і перенесення практики застосування сили *hard power* у глобальному масштабі, що рано чи пізно спричинить глобальну війну, яка може стати останньою для людства.

Чи слід дочікуватися цього або ж, можливо, маючи для цього всі необхідні і достатні ресурси, політичну волю і практичну здатність, інфраструктурний, а головне, стратегічний потенціал, попередити розростання агресії шляхом не лише санкцій, доцільність і ефективність яких не має чітко доведеного результату і, за словами Ж. Бореля «найближчим часом не змусить Путіна змінити агресивний курс» (Багато хто з G20 утримується від того, щоб прямо назвати Росію агресором – Боррель), а **застосування прямої військової сили** з метою встановлення балансу і унеможливлення ескалації насильства з боку керівництва Росії.

Міністр оборони США Л. Остін підкреслив: «Ми хочемо, щоб Росія була ослаблена до такої міри, щоб вона не могла робити те, що вона зробила під час вторгнення в Україну» (Глава Пентагону: Росія має бути ослаблена, щоб не могла ні на кого напасти).

Більше того, моя думка знаходить відлуння і в публікаціях та виступах відомих американських політиків. Зокрема, посол США в Україні з 2003 по 2006 роки, голова центру Євразії в The Atlantic Council пан Джон Гербст, відзначив: «1) у Росії одна з найбільших армій світу, вона хочуть повністю підпорядкувати Україну і не зупиниться, **Росія завжди йде на ескалацію**; 2) Росія постійно намагається ескалювати ситуацію, але якщо вона вийде на кордон країн НАТО і почне атакувати їх, ми що теж стоятимемо і дивитимемося, як Росія руйнує НАТО тільки, щоб не ескалювати ситуацію? Якщо ми вже розуміємо, що Путін загрожує НАТО, то наше завдання має полягати в тому, щоб зупинити Путіна в Україні» (Зупинити Путіна потрібно в Україні. Експосол США відповів скептикам, які не вірять у можливість перемоги Росію).

Калібрування спільного розуміння базових, я вже лишаю осторонь навіть стратегічних, цінностей відбувається саме в рамках *дискурсивного аналізу*, адже якщо в рамках простих текстів не відбувається вироблення спільного розуміння, розходження в трактуванні визначальних посилів та взагалі смислу, це означає, що нас не розуміють не тому, що ми не вдумливо або не зрозуміло написали, а тому, що нас не бажають чути і розуміти. Голова дипломатії ЄС Ж. Борель взагалі відзначає *глобальну битву наративів* (Багато хто з G20 утримується від того, щоб прямо назвати Росію агресором – Боррель).

Найбільш яскравим прикладом для України виступає Будапештський меморандум, згідно з яким жодна держава-«гарант» територіальної цілісності і державного суверенітету насправді ніяких гарантій не реалізувала, тобто фактично навіть і не була гарантом. Так само можна говорити і про Мінські домовленості, положення яких суттєво і докорінно відрізняються у своїй інтерпретації та трактуванні Україною та Росією, а також міжнародними партнерами, що призвело до варварської агресивної війни, а також абсолютно різного її трактування, в тому числі й нашими іноземними партнерами.

Зокрема, це стосується і самого **факту війни** Росії проти України, яку називали:

– *конфліктом* (італійський прем'єр-міністр *Драгі*, німецький канцлер *Шольц*, президент Франції *Макрон* та інші);

– *українською кризою* – фраза китайського лідера *Сі Цзінпін* (лідер Китаю війну в Україні продовжує називати «українською кризою»);

– *неспровокованим вторгненням* – термін початково уживаний у США;

– *міжнародною кризою надзвичайної серйозності* – термін *Ж. Борреля* (Боррель: У війні, що розв'язана Росією, ніхто не може залишатися нейтральним);

– *військовою агресією*;

– *анексією* – термін, яким послуговувалися із 2014 року після анексії Криму й окремих українських частин Луганської та Донецької областей;

– *проксівійною, спеціальною воєнною операцією* – термін, що вписує Україну в концепції геополітичного суперництва атлантизму та неосєвразійства, презентований у руських дослідженнях.

А вже у липні 2022 року, коли здавалося б усе і всім зрозуміло, коли вже політики, в тому числі і французькі, побували на місцях військових злочинів з боку Росії у Гостомелі, Бучі, Ірпені, Макаріві, Мощуні тощо, зненацька французька агенція назвала російську армію «*українськими сепаратистами*». МЗС України відразу ж дуже жорстко і миттєво відреагувало на пропагандистське видання Франції, відзначивши на неприпустимість підігрування Росії і відповідальності за свідоме уведення в оману і нанесення репутаційної шкоди Україні (у МЗС вказали агенції Франс Прес, що армію росії не можна називати «сепаратистами»).

Отже, навіть на рівні міжнародного товариства не було початково вироблено та узгоджено правильне тлумачення подій, що і призвело до логічного обґрунтування значного уповільнення темпів коректної, адекватної і масштабної реакції і надання Українській державі **достатньої кількості потрібної та необхідної зброї у визначений** Українською державою **час** для забезпечення власної національної безпеки.

Отже, за допомогою *дискурсивного аналізу* за такого випадку доходимо чіткого висновку:

- нас слухають, але не завжди бажають чути;
- партнери роблять зацікавлений публічний вигляд щодо прагнення нас зрозуміти, але на практиці нас не бажають розуміти, усвідомити зміст нашої позиції;
- з нами ведуть переговори, але ще й досі нас не вважають реальними рівноправними партнерами, незважаючи на офіційні заяви для преси, паритетність відносин є лише перспективою, а не реальністю, якої потребує українська політична державна нація тут і зараз;
- публічні заяви окремих посадових осіб країн ЄС абсолютно не відповідають конкретним діям, як наслідок, проголошена мета в реальності не досягається через брак і нехоть практичних дій наших окремих партнерів.

По факту допомога надається на тому рівні, щоб не можна було дорікнути, що допомога взагалі не надається. Натомість її обсяги, якість, відповідність зброї тим запитам, що їх ставить українське керівництво, і головне – час надходження необхідних озброєнь, – не відповідають оперативній обстановці. Допомога не надається для перемоги, вона надається на тому рівні, щоб знесилити Росію, послабити її, але все **за рахунок передусім людських ресурсів України**. Адже матеріальні ресурси, які західні країни виділяють Україні, відновити можливо дуже швидко, а ось людські, які щодня втрачає Україна, – на жаль, ні.

Переконалий, що активний розвідувальний заходи щодо європейських лідерів із боку українського розвідувального товариства дали б змогу більш чітко розуміти справжнє ставлення до України і дійсні перспективи її війни проти Росії. Врахування цих початкових посилів має визначати відповідну тактику і стратегію реалізації власної державної політики у зовнішньополітичній сфері, мета якої полягає в утвердженні України у світі як сильної та авторитетної європейської держави, здатної забезпечити сприятливі зовнішні умови для стійкого розвитку і реалізації свого потенціалу, економіки та українського суспільства (Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, 2021).

Дуже небезпечним є впровадження в геостратегічний дискурс у червні 2022 року нарративу про *«необхідність обміну миру на територію»*, який у тих чи інших інтерпретаціях і скритих формах висловлюють як окремі представники адміністрації США, усілякі «експерти, аналітики, представники аналітичних спільнот», колумністи впливових іноземних ЗМІ (The War in Ukraine Is Getting Complicated, and America Isn't Ready, 2022), так і європейські політики, включаючи президента Німеччини *Штайнмаєра* і канцлера *Шольца*, і колишнього канцлера *Щрьодера* (у західних медіа розгортається небезпечна для України дискусія: розповідаємо чому).

Також були намагання просування такого нарративу *«припинення вогню, заморожений конфлікт та здавання частини території заради миру»*. Окремо можна виділити більш виважені іноземні публікації, в яких здійснено системно спробу щодо формулювання основних сценаріїв розвитку подій на полі бою (Can Ukraine Win? Five Scenarios for the War's Next Phase).

На це керівництво держави відповіло однозначно і чітко: **Україна не торгує власним суверенітетом** (Територія в обмін на мир: Зеленський відповів на заклики іноЗМІ до «важких компромісів»; «Україна не торгує своїм суверенітетом»: Подоляк прокоментував статтю видання NYT щодо української перемоги). Адже, якщо Україна припинить воювати – її не буде, якщо Росія – не буде війни.

Ще одна теза *«про втомленість від війни»* також є частиною російського стратегічного нарративу, який впроваджують дуже обережно, але цілеспрямовано у геостратегічний дискурс (Залізний кулак та втома Європи на тлі слизких тез Байдена: 100 днів війни в Україні).

Знову ж таки ця варіативність і лабільність, фактично керуваність геостратегічного дискурсу є наслідком відсутності розробленої власної геостратегії Української держави, в рамках якої такі питання мали б бути наперед визначені. Бо справжня геостратегія наперед включає у себе всі секторальні стратегії і напрями їх реалізації в рамках окремих видів державної політики, з урахуванням наявних можливостей держави, потенціалу залучення зовнішніх ресурсів, а також з огляду на інтереси як нинішніх, так і прийдешніх поколінь українства. Геостратегія передбачає генерування і подальшу реалізацію українського національного стратегічного нарративу.

Це позбавило б поля можливостей численних пропагандистів та агентів впливу у багатьох європейських країнах, які, відпрацьовуючи російські гроші, впливають на формування як суспільної думки, так і на ухвалення рішення своїми політиками та урядами зсередини країни. Проблематика **лобізму українських національних інтересів** у зовнішній сфері також є окремою темою наукових досліджень і має бути досконало розроблена з урахуванням нинішніх подій у контексті реалізації геостратегії.

Однак відзначу, що поза контекстом власної геостратегії, розробленої власними науковими кадрами, аналітичної та епістемологічної спільнотами ці секторальні стратегії знову поміщуються на тактичний рівень, здебільшого зводячись до ситуативного управління без виходу на стратегічний рівень – рівень стратегічного управління (Белошарпа, Загорий, 1998).

Згідно із **суб'єктивним дискурсом**, він пов'язаний із людьми, які формують, використовують, легітимують та реалізують певні ідеї, тим самим демонструючи свою належність до певної групи. Саме тому це насамперед ідеологічне та світоглядне розуміння.

За такого підходу дискурс може бути:

- дискурс влади / опозиції;
- дискурс еліти;

– дискурс олігархів;  
 – дискурс агресора;  
 – патріотичний дискурс або дискурс іншої групи людей, вираженої в комунікативному акті та поведінці взагалі;

– дискурс лідерів громадської думки (соціальні мережі, телеграм-канали).

Окремо слід говорити про дискурс радників, речників та блогерів.

На думку професора В. І. Карасика, в рамках суб'єктного дискурсу доцільно виділяти два типи: особистісно орієнтований і статусно орієнтований (Карасик).

*Особистісно орієнтований тип* – спілкування між людьми, які добре, або буцімто добре знають одне одного.

*Статусно орієнтований тип дискурсу* – комунікація між представниками різних груп з метою досягнення визначених цілей. Оскільки метою геостратегічного дискурсу є реалізація власної стратегії, то в рамках реалізації геостратегії як політико-безпекової практики потрібно чітко усвідомлювати, що кожен учасник або ж суб'єкт міжнародних відносин прагнутиме до реалізації передусім власних національних інтересів.

Яскраві приклади сучасності:

1) дисбаланс у сфері прав людини через фактичне примушування до вакцинації та дискримінація людей за ознакою вакцинавання;

2) дисбаланс у розподілі по світу вакцин від ковід у 2019–2022 роках (пандемією офіційно визнано лише 11 березня 2020 року, хоча перші випадки сталися у грудні 2019 року);

3) цифрова асиметрія світу;

4) кліматичні зміни, зумовлені нереалізацією політики декарбонізації і нульових викидів тими державами, які найбільше чинять негативний вплив на навколишнє середовище;

5) односторонні випробування кінетичної зброї США, Китаєм, Росією та Індією у космосі, що створює небезпеку мирного використання космосу, породжує преференційні умови, передусім у контексті формування та розвитку космічної інфраструктури, для окремих країн.

Доцільно в цьому контексті нагадати мої напрацювання щодо *інформаційної наратології*, поняття якої мною було визначено як галузь наратології, специфічний метод стратегічних комунікацій, що вивчає оповідальні тексти в інформаційному просторі та їх вплив на свідомість людини, досліджує генезу, природу, форми та функціонування наративів, специфічні риси, притаманні наративам в інформаційній сфері, а також критерії, що дозволяють відрізнити наративи (в блогосфері та медіасфері), і система правил, стосовно яких наративи створюються, розкриваються і функціонують. На відміну від досліджень, де вивчається конкретне значення тексту, предметом інформаційної наратології є фундаментальні принципи оповідання, що задають його здатність володіти знаннями та впливати на свідомість людини (Ліпкан, 2016: 150).

Причому *наратив* свого часу я визначив як виклад взаємопов'язаних подій, що подаються через певну послідовність словесних описів або образів, лінійний спосіб передавання фактів, які характеризуються модальністю, хронотопом і темпоральністю (Ліпкан, 2016). Така будова передбачає певну послідовність дій, які у своїй єдності створюють можливості для вирішення конкретного стратегічного завдання – формування *стратегічного наративу як засади геостратегічного дискурсу*.

Зазначені особливості інформаційної наратології є вельми важливими для цього дослідження, адже саме *аналітичний наратив*, концепція якого подана в рамках моєї наукової школи О. Мандзюком (Мандзюк, 2019; Ліпкан, 2015; Мандзюк, 2015), чинить керуваний вплив на свідомість людини, а отже, формує середовище функціонування і реалізації геостратегічного дискурсу.

Відзначу абрисно: в рамках формування геостратегічного дискурсу важливим і необхідним є звернення до *наратології* в найширшому її розумінні (Тюпа, 2001), а також опертя на вітчизняні дослідження щодо формування *аналітичного наративу* (Ліпкан, 2016; Мандзюк, 2016; Мандзюк, 2017а; Мандзюк, 2017б), який може бути покладено в основу творення *стратегічного наративу* (Ожеван, 2016; Сивак, 2019; Syvak, 2016; Золотухін; Дубов, 2017) (гранднарративу (Казаков, 2015), метанаративу (Соловйов, 2018; Битва нарративів з Росією в самому розпалі, але поки ЄС не у вигаши...)) тощо як ключової номінації геостратегічного дискурсу.

Необхідність і важливість звернення до нарративів відзначав і голова дипломатіє ЄС Ж. Боррель, акцентуючи увагу на глобальній битві нарративів, вказуючи: «Багато європейських країн утримуються від того, щоб прямо назвати Росію агресором, попри те, що декларують принцип суверенітету та територіальної цілісності держав. Жорстока правда полягає в тому, що національні інтереси часто перевершують загальну прихильність більш високим ідеалам (Битва нарративів з Росією в самому розпалі, але поки ЄС не у вигаши...)). Усі засуджують зазіхання на територіальну цілісність та суверенітет країни, але коли справа доходить до того, щоб назвати ім'я агресора та вказати, хто несе відповідальність за наслідки, багато хто з різних причин утримується від цього. Глобальна *битва нарративів* у самому розпалі» (Багато хто з G20 утримується від того, щоб прямо назвати Росію агресором – Боррель). Про битву нарративів також ідеться і в інших повідомленнях (Битва нарративів: кремлівська дезінформація у справі Віталія Марківа в Італії) та доповідях (другий фільм «Як сформувати стратегічний наратив. Історія України як битва нарративів»), що становлять окремий пласт наукових досліджень (Конституційна криза-2020 як битва трьох історій), а також окремих навчальних відеофільмах (Як сформувати стратегічний наратив).

У цілому ж підкреслю, що *дискурсивний аналіз* виступає серйозним методологічним підґрунтям для формування геостратегічного дискурсу зокрема і теорії геостратегії загалом. Водночас розуміння необхідності

застосування міждисциплінарної методології ґрунтується на необхідності чіткого порівняння когнітивного (Почепцов, 2019) і *метакогнітивного дискурсу* (Савченко).

### *Метакогнітивний дискурс*

Дивно, що навіть зараз, коли в Україні з 24 лютого 2022 року відбувається активна фаза широкомасштабної війни, яка почалась у 2014 році, а фактично тривала з моменту відновлення Української державності 24 серпня 1991 року (хоча можу згадати і Акт відновлення Української держави від 30 червня 1941 року та інші історичні події), в науковій царині улаштовують старомодні дискусії представники лінійної парадигми, кидаючи визивний погляд і прагнучи встигнути скласти заповіт своїм ортодоксальним кліше, натомість навіть не роблячи бодай спроби до осягнення нової дійсності і нових реалій, формуванні нових метатеорій, відходу геополітики як віджилої амбівалентної конфліктогенної окультної парадигми, заснованої на іманентному протистоянні: будь-кого будь-кому і будь-чому з приводу будь-чого шляхом експансії насильства і множення зла.

### **Адже ця система знань (теорія геополітики) – насамперед система обґрунтування насильства.**

Апологети геополітики застережливо накреслили свій кордон, не усвідомлюючи того факту, що небокрай стратегічного ландшафту давно розширено поза лаштунками їхніх старих моделей світобудови. Світ не вичерпується протистоянням, розвиток цивілізації не завжди пролягає стежиною боротьби, війни та крові й лиха. Якщо геополітика завжди обґрунтовує домінування, то геостратегія спрямована на процвітання та коєволюцію складних нелінійних соціальних систем на засадах справедливості та солідарності.

Також досі поза лаштунками лишається і важливий *геостратегічний дискурс* такої проблематики: вироблення стратегії стало чи наймоднішим нормотворчим витвором курсу команди Президента України В. Зеленського. Адже відповідно до п. 66 Стратегії національної безпеки України в редакції 2020 року **лише у 2021 році було затверджено Президентом України:**

1) Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя;

2) Стратегію воєнної безпеки України;

3) Стратегію людського розвитку;

4) Стратегію економічної безпеки України;

5) Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України;

6) Стратегію зовнішньополітичної діяльності України;

7) Стратегію кібербезпеки України;

8) Стратегію біобезпеки та біологічного захисту;

9) Стратегію інформаційної безпеки;

10) Стратегію забезпечення державної безпеки.

Зважаючи на те, що в 2021 році в умовах паралічу та інституційної неспроможності до ефективного та оперативного вирішення нагальних завдань у сферах державної політики, РНБОУ виявилася єдиним органом держави, який має реальні важелі впливу на державне управління: за наявності політичної волі Президента України всі рішення ухвалювалися швидко і без зайвої тяганини.

Звичайно, можна говорити про якість тих чи інших рішень, але ідеальних рішень не буває. Відмітним і концептуально важливим є те, що РНБОУ почала використовувати на повний потенціал свої здатності та інституційні спроможності щодо формування та реалізації стратегії державної політики, використовуючи стратегічну правотворчість, яка реалізовувалася через такий правий інструментарій, як Рішення РНБОУ, уведені в дію Указами Президента України.

І яскравий доказ цьому – кількість (і, буду відвертий, відносна якість) Стратегій, які було ухвалено, ще раз підкреслю, **лише в 2021 році!** Це вражає, і переконаний, що таку динаміку потрібно зберігати, особливо після завершення війни і відбудови оновленої європейської Української держави, і з часом більше уваги приділяючи вже змістовим частинам і долучаючи інституції громадянського суспільства, фахових експертів та аналітичні спільноти.

За таких умов на часі пригадати думку китайського філософа Хай Тао: «В умовах невизначеності послідовність і жорсткість завжди кращі за коливання і нерішучість. Краще якісно втілити будь-яке рішення, ніж сахатися від одного до іншого, вагатися та змінювати думку до останнього» (Пекар, 2022: 9).

Тож, суто з аналітичних позицій, внаслідок власного аналізу політичної і нормотворчої діяльності, відзначу помітну рішучість і послідовність влади до ухвалення швидких та ефективних рішень, здатність брати на себе відповідальність у скрутних ситуаціях, в умовах дисбалансу органів державної влади та гілок влади загалом, в умовах тиску з боку різноманітних агентів впливу та внутрішніх колаборантів і п'ятої колони, а також цілеспрямованих інформаційно-психологічних та гібридних операцій, що ведуться на постійній основі проти України. Це проілюструвала і чітка й непохитна позиція В. Зеленського під час початку війни 24 лютого 2022 року, коли були різні варіанти його поведінки саме як людини, котрі, до речі, прогнозувалися різними «експертами», в тому числі фахівцями тих країн, які зараз активно нам допомагають як союзники. Але він залишився в країні із народом і прийняв бій.

Утім, загалом підтримуючи саму ідею стратегічної правотворчості, про яку в Україні лише починають писати окремі свідомі та помірковані дослідники, постає питання саме політологічного штибу:

– який курс, візію та місію держави реалізують різні секторальні стратегії;

– які стратегічні цілі по кожному виду державної політики загалом становлять стратегічне ядро цілей;

- які стратегічні національні інтереси реалізує кожна стратегія;
- які політичні інститути є відповідальними за розроблення та реалізацію стратегічної політики по кожній сфері життєдіяльності;
- яка конструктивна роль геостратегії як вищої стратегії.

У багатьох роботах та різноманітних публікаціях різних авторів не робиться аргументованого виходу на системні політико-безпекові та правові мультиплікативні концепції (системи науково-теоретичних поглядів) формування геостратегії, через що я переконаний щодо необхідності актуалізації *метакогнітивного системного дискурсу* в рамках формування теорії геостратегії.

У рамках такої *пропонованої* вперше мною моделі презюмуються такі *компоненти геостратегічного дискурсу* та відповідні їм *завдання*:

1) *стратегічний дискурс* – визначити топологічні характеристики різноманітних секторальних стратегій серед інших державних стратегій і їхній органічний та корелятивний зв'язок із геостратегією загалом;

2) *нарративний дискурс* – розробити методологічні засади творення національного стратегічного нарративу, ґрунтуючись з-поміж інших на аналітичному нарративі;

3) *політологічний дискурс* – розробити структурно-факторну модель будови геостратегії як політико-безпекової практики;

4) *праксеологічно-безпековий дискурс* – презентувати організаційно-функціональну модель ефективного функціонування структури системи суб'єктів забезпечення геостратегічної безпеки;

5) *правовий дискурс* – проаналізувати з позицій правничої герменевтики та стратегічної правотворчості засади розроблення Стратегій як нормативно-правового акта, їх місця в ієрархічній системі нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у тій чи іншій сфері життєдіяльності та загалом у сфері геостратегії;

6) *онтологічний дискурс* – встановити онтологічний зміст та стратегічне значення збереження та дальшого творення стратегічного потенціалу, синергетичного розвитку інституційної спроможності та публічно-приватного партнерства;

7) *гносеологічний дискурс* – сформувати та визначити засади творення розвитку теорії геостратегії, її місця у системі політологічного та націобезпекознавчого знання;

8) *аксіологічний дискурс* – сформувати та визначити, науково обґрунтувати гуманістичну цінність геостратегії на сучасному етапі як теорії розвитку та процвітання, в тому числі провівши чітке порівняння між геополітикою як концептуальною світоглядною системою обґрунтування війни та конфліктів різної інтенсивності, неозорої безодні пригнічення та поневолення;

9) *феноменологічний дискурс* – встановити сутність та призначення, прояв у дійсності сучасних стратегій в епоху нестаціонарності;

10) *мілітарний дискурс* – розкрити значення та сутність сучасних війн у творенні геостратегії, визначити мілітарний потенціал війни як застарілого засобу встановлення влади та контролю над соціальними системами та їхніми ресурсами, визначивши війну як збій в алгоритмі соціального управління;

11) *космологічний дискурс* – фізичний вакуум створює космічну антигравітацію, яка керує динамікою космологічного розширення у сучасну епоху. Через це космологічне розширення прискорюється, а чотири-вимірний простір-час Всесвіту стає статичним. Завдання стратегічних архітекторів полягає у передбаченні і прогнозуванні настання як можливих, так і, на перший лінійний погляд, неможливих подій з урахуванням космологічної теорії – збільшення непрогнозованого впливу темної матерії та нестаціонарності на біоістоти. Випадковість має стати компонентом будь-яких алгоритмів управління.

Також поза фокусом наукової уваги лишаються сучасні тенденції розвитку соціальних та політичних систем, задіяння інституційної спроможності окремих держав для трансформації війн нового покоління і зміни структури суспільних відносин на користь однієї держави (центру сили) – реінкарнація монополярного світу.

Чому я звертаюсь саме до *метакогнітивних стратегій*?

Тому що саме ці процеси передують і завершують когнітивну активність. Значення метакогнітивних стратегій актуалізуються саме в умовах невизначеності, нестаціонарності, нелінійності, випадковості. Значні фрустрації вищого керівництва, в тому числі і військового, держави під час війни пов'язуються із відсутністю механізмів переключення з когнітивних на метакогнітивні стратегії. За рахунок останніх стратегічний архітектор отримує можливість виходити за межі пізнавального процесу, зробивши його об'єктом моніторингу (аналізу, спостереження, оцінки і прогнозу) та інтерпретації.

**Висновки.** Вперше в рамках такої статті пропонується *модель системних дискурсів геостратегії* – сформований образ геостратегії з метою вироблення цілісної картини її пізнання крізь формування об'єднаних за змістом таких дискурсів, як: 1) стратегічний дискурс; 2) політологічний дискурс; 3) праксеологічно-безпековий дискурс; 4) правовий дискурс; 5) онтологічний дискурс; 6) гносеологічний дискурс; 7) аксіологічний; 8) феноменологічний дискурс; 9) мілітарний дискурс; 10) космологічний дискурс; 11) нарративний дискурс.

Теорія геополітики виступає ні чим іншим, як формою дискурсу, що лише незначною мірою стосується реальності, а прикладні теорії та постулати і взагалі мова геополітики виступають об'єктивним оповіданням про саму себе, без втручання людини.

На відміну від геополітики, *геостратегія* засновується на *геостратегічному дискурсі* і безпосередньо спрямована на вплив на дійсність, вона є реальністю і втілюється в реальність. Поза реальністю не існує стратегій, які безпосередньо формують стратегічні архітектори. Геостратегія стосується людей, тож

**геостратегічний дискурс** є оповіданням про стратегії людей щодо досягнення їхнього розвитку в умовах глобалізації і становлення нового світового порядку, заснованого на гуманістичних засадах, взаємоповазі, процвітанні, солідарності та розумному стратегічному балансі інтересів.

Домінантою сучасних досліджень геостратегічного дискурсу має стати міждисциплінарність, компонентом якої виступає дискурсивний аналіз. Утім безпосередньо геостратегічний дискурс має розглядатися як інтегральний компонент різних галузей наукового знання в рамках теорії геостратегії.

Це дозволить, ґрунтуючись на принципах стратегічної культури, сформувати суверенне мислення, на підставі якого врешті-решт розв'язати одвічний доленосний вододіл, накресливши стратегічні дороговкази не лише для маніфестації, а й для конкретної покрокової реалізації власної суб'єктності.

#### Список використаних джерел:

1. Карасик В. И. «Дискурс – это единство текста и коммуникативной ситуации». Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина. URL: <https://www.pushkin.institute/news/detail.php?ID=15579>
2. Нова Стратегічна концепція Альянсу: у пріоритеті агресія РФ в Україні. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/07/09/nova-strategichna-konceptziya-alyansu-u-prioryteti-agresiya-rf-v-ukrayini/>
3. Лидеры НАТО утвердили новую Стратегическую концепцию. URL: [https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news\\_197281.htm](https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_197281.htm)
4. Багато хто з G20 утримується від того, щоб прямо назвати Росію агресором – Боррель. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/mnogie-iz-g20-vozderjivayutsya-ot-togo-chtoby-pryamo-nazvat-rossiyu-agressorom-borrel>
5. Глава Пентагону: Росія має бути ослаблена, щоб не могла ні на кого напасти. URL: <https://www.unian.ua/politics/glava-pentagonu-lloyd-ostin-rosiya-povinna-buti-oslablena-shchob-ne-mogla-ni-na-kogo-napasti-novini-ukrajina-11801220.html>
6. Зупинити Путіна потрібно в Україні. Експосол США відповів скептикам, які не вірять у можливість перемогти Росію. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ukrajina-mozhe-peremogti-rossiyu-chi-ni-eks-posol-vidpoviv-skeptikam-novini-ukrajini-50255805.html>
7. Лідер Китаю війну в Україні продовжує називати «українською кризою». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kytayu-viyna-v-ukrayini/31911143.html/>
8. Боррель: У війні, що розв'язана Росією, ніхто не може залишатися нейтральним. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/borrel-v-razvyazannoju-rossiyu-voyne-nikto-ne-mojet-ostavatsya-neytralnym/>
9. У МЗС вказали агенції Франс Прес, що армію росії не можна називати «сепаратистами». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3520779-u-mzs-vkazali-agencii-frans-pres-so-armiu-rosii-ne-mozna-nazivati-separatistami.html/>
10. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України. *Офіційний вісник Президента України* від 03.09.2021. 2021 р., № 22, стор. 101, стаття 1056.
11. The War in Ukraine Is Getting Complicated, and America Isn't Ready. *New York Times*. 05/19/2022. URL: <https://www.nytimes.com/2022/05/19/opinion/america-ukraine-war-support.html>
12. У західних медіа розгортається небезпечна для України дискусія: розповідаємо чому. URL: <https://tsn.ua/exclusive/u-zahidnih-media-rozhortayetsya-nebezpechna-dlya-ukrayini-diskusiya-rozpovidayemochomu-2066815.html/>
13. Can Ukraine Win? Five Scenarios for the War's Next Phase. URL: <https://www.wsj.com/articles/ukraine-russia-war-end-11652967707/>
14. Територія в обмін на мир: Зеленський відповів на заклики іноЗМІ до «важких компромісів». URL: <https://tsn.ua/politika/teritoriya-v-obmin-na-mir-zelenskiy-vidpoviv-na-zakliki-inozmi-do-vazhkih-kompromisiv-2071114.html>
15. «Україна не торгує своїм суверенітетом»: Подоляк прокоментував статтю видання NYT щодо української перемоги. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-ne-torguye-svoym-suverenitetom-podolyak-prokomentuvav-stattyu-vidannya-nyt-schodo-ukrayinskoyi-peremogi-2067571.html>
16. Залізний кулак та втома Європи на тлі слизких тез Байдена: 100 днів війни в Україні. URL: <https://thepage.ua/ua/politics/100-dniv-vijni-v-ukrayini-yednist-ta-vtoma-zahodu-ot/>
17. Стратегическое управление: принципы и международная практика / В. А. Белошапка, Г. В. Загорий. Київ : Абсолют-В, 1998. 359 с.
18. Ліпкан В. А., Попова Т. В. Стратегічні комунікації: словник / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2016. 416 с.
19. Ліпкан В. Наративний аналіз стратегічних комунікацій у посланні Президента України. *Цензор НЕТ*. 09.09.16. URL: [https://censor.net.ua/blogs/1102935/narativniyi\\_analz\\_strategichnih\\_komunkatsiy\\_u\\_poslann\\_prezidenta\\_ukrani/](https://censor.net.ua/blogs/1102935/narativniyi_analz_strategichnih_komunkatsiy_u_poslann_prezidenta_ukrani/)
20. Мандзюк О. А. Аналітична діяльність в Україні: адміністративно-правові засади регулювання : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 488 с.
21. Ліпкан В. А., Шепета О. В., Мандзюк О. А. Правовий режим податкової інформації в Україні : монографія. Київ : ФОП Ліпкан О. С., 2015. 440 с.
22. Мандзюк О. А. Компетентность информационного аналитика: сущность и специфические особенности. *Leges Viata*. 2015. № 8/2 (284). С. 48–51.
23. Тюпа В. И. Нарратология как аналитика повествовательного дискурса. Тверь : Твер. гос. ун-т, 2001. 61 с.
24. Мандзюк О. А. Наратив як метатеоретична парадигма. *Інформаційна безпека: європейські орієнтири та перспективи для України* : матеріали III Міжнародного науково-практичного круглого столу, м. Харків, 25 листопада 2016 р. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016. С. 69–72.

25. Мандзюк О. А. Підходи до побудови аналітичного нарративу в рамках теорії стратегічних комунікацій. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю, м. Одеса, 2017 р. Одеса : Одеський регіональний інститут державного управління при Національній академії державного управління при Президентові України, 2017. С. 273–274.
26. Мандзюк О. А. Засади розроблення стратегічного нарративу. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 18–19 травня 2017 р. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. С. 91–93.
27. Ожеван М. Глобальна війна стратегічних нарративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети* : науково-аналітичний щоквартальний збірник. Серія «Політика». 2016. № 4 (41). С. 30–40.
28. Сивак Т. В. Стратегічні комунікації у системі публічного управління України : монографія. Київ : НАДУ, 2019. 338 с.
29. Syvak T. Strategic narrative as a methodological toolkit for strategic communications. *The World of Politics, Society, Geography*. Słupsk : Institute of Geography and Regional Studies APS, 2016. Year I, Issue 1. P. 171–181.
30. Золотухін Д. Український нарратив має утворюватися виключно природним шляхом, без «планово-квадратного-гніздового підходу». *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2620105-ukrainskij-strategicnij-narativ-matcastina.html>
31. Дубов Д. Б. «Стратегічний нарратив»: до проблеми реалізації сутнісної складової стратегічних комунікацій у Україні : аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. *Інформаційні стратегії*. 2017. № 8. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2377>
32. Казаков М. Гранд-нарратив у історії. *Освіта, наука, знання*. 2015. № 9. URL: <https://commons.com.ua/uk/grand-narativ-u-istoriyi>
33. Савченко В., Дзюба Т., Діба І. Формування вимог до домінуючого стратегічного метанаративу для нейтралізації агресивних стратегічних нарративів. *Сучасні військові проблеми*. 2016. № 1 (25). С. 192–197.
34. Соловійов С. Г. Стратегічні нарративи (метанаративи). *Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін.; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє*. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.
35. Битва нарративів з Росією в самому розпалі, але поки ЄС не у вигаші. – Боррель. URL: <https://kontrakty.ua/article/200367/>
36. Битва нарративів: кремлівська дезінформація у справі Віталія Марківа в Італії. URL: <https://uacrisis.org/uk/bytva-narativiv-kremlivska-dezinformatsiya-u-spravi-vitaliya-markiva-v-italiyi>
37. Другий фільм «Як сформувати стратегічний нарратив. Історія України як битва нарративів». URL: <https://academy.ssu.gov.ua/ua/news-1-8-261-drugiy-film-yak-sformuvati-strategichniy-narativ-istoriya-ukraini-yak-bitva-narativiv/>
38. Конституційна криза-2020 як битва трьох історій. URL: <https://ukrcontent.com/reports/konstitucijna-kriza-2020-yak-bitva-narativiv.html/>
39. Як сформувати стратегічний нарратив. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YnNhJ4rq18s/>
40. Почепцов Г. Г. Когнитивные войны в соцмедиа, массовой культуре и массовых коммуникациях. Харьков : Фолио, 2019. 314 с.
41. Савченко О. В. Когнітивні та метакогнітивні стратегії розв'язання проблемних питань. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/15/23/148#:~:text>
42. Пекар В. Бесіди майстра Хай Тао про стратегію / худож.-оформлювач М. С. Мендор. Харків : Фолио, 2020. 223 с.

#### References:

1. Karasik, V. I. “Diskurs – eto edinstvo teksta i kommunikativnoj situacii” [“Discourse is the unity of the text and the communicative situation”]. Gosudarstvennyj institut russkogo yazyka im. A. S. Pushkina – State Institute of Russian Language named after A. S. Pushkin. Retrieved from: <https://www.pushkin.institute/news/detail.php?ID=15579> [in Russian]
2. Nova Stratehichna kontseptsiia Aliansu: u prioryteti ahresiiia rf v Ukraini [The new strategic concept of the Alliance: the priority is the aggression of the Russian Federation in Ukraine]. *armyinform.com.ua*. Retrieved from: <https://armyinform.com.ua/2022/07/09/nova-strategichna-konczepczia-alyansu-u-prioryteti-agresiya-rf-v-ukrayini/> [in Ukrainian]
3. Lidery NATO utverdili novuyu Strategicheskuyu koncepciyu Ukraini [NATO leaders approve new Strategic Concept]. *www.nato.int*. Retrieved from: [https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news\\_197281.htm](https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_197281.htm) [in Russian]
4. Bahato khto z G20 utrymuietsia vid toho, shchob priamo nazvaty Rosiiu ahresorom – Borrel [Many in the G20 refrain from directly calling Russia an aggressor – Borrell]. *news.liga.net*. Retrieved from: <https://news.liga.net/ua/politics/news/mnogie-iz-g20-vozderjivayutsya-ot-togo-chtoby-priamo-nazvat-rossiyu-agressorom-borrel> [in Ukrainian]
5. Hlava Pentahonu: Rosiia maie buty oslablena, shchob ne mohla ni na koho napasty [The head of the Pentagon: Russia must be weakened so that it cannot attack anyone]. *www.unian.ua*. Retrieved from: <https://www.unian.ua/politics/glava-pentagonu-lloyd-ostin-rosiya-povinna-buti-oslablena-shchob-ne-mogla-ni-na-kogo-napasti-novini-ukrajina-11801220.html> [in Ukrainian]
6. Zupynyty Putina potribno v Ukraini. Eksposol SShA vidpoviv skeptykam, yaki ne viriat u mozhlyvist peremohty Rosiiu [Putin must be stopped in Ukraine. The US ambassador responded to skeptics who do not believe in the possibility of defeating Russia]. *nv.ua*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ukrajina-mozhe-peremogti-rosiyu-chi-ni-eksposol-vidpoviv-skeptikam-novini-ukrajini-50255805.html> [in Ukrainian]

7. Lider Kytaiu viinu v Ukraini prodovzhuie nazyvaty “ukrainskoiu kryzoiu” [The leader of China continues to call the war in Ukraine “the Ukrainian crisis”]. *nv.ua*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ukrajina-mozhe-peremogti-rosiyu-chi-ni-eks-posol-vidpoviv-skeptikam-novini-ukrajini-50255805.html> [in Ukrainian]
8. Borrel: U viini, shcho rozviazana Rosiieiu, nikhto ne mozhe zalyshtatsia neitralnym [Borrell: In a war unleashed by Russia, no one can remain neutral]. *news.liga.net*. Retrieved from: <https://news.liga.net/ua/politics/news/borrel-v-razvyazannoy-rossiyei-voyne-nikto-ne-mojet-ostavatsya-neytralnym/> [in Ukrainian]
9. U MZS vkazaly ahentsii Frans Pres, shcho armiiu rosii ne mozhna nazyvaty “separatystamy” [The Ministry of Foreign Affairs told AFP that the Russian army cannot be called “separatists”]. *www.ukrinform.ua*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3520779-u-mzs-vkazali-agencii-frans-pres-so-armiu-rosii-ne-mozna-nazivati-separatistami.html/> [in Ukrainian]
10. Stratehiia zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainy [Strategy of foreign policy activity of Ukraine]. *Ofitsiyni visnyk Prezidenta Ukrainy vid 03.09.2021. – Official Gazette of the President of Ukraine dated September 3, 2021. 22, p. 101, Art. 1056.* [in Ukrainian]
11. The War in Ukraine Is Getting Complicated, and America Isn't Ready. *New York Times*. 05/19/2022. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2022/05/19/opinion/america-ukraine-war-support.html>
12. U zakhidnykh media rozghortaietsia nebezpechna dlia Ukrainy dyskusii: rozpovidaemo chomu [A dangerous discussion for Ukraine is taking place in the Western media: we will tell you why]. *tsn.ua*. Retrieved from: <https://tsn.ua/exclusive/u-zahidnih-media-rozgotayetsya-nebezpechna-dlya-ukrayini-diskusiya-rozpovidayemo-chomu-2066815.html/> [in Ukrainian]
13. Can Ukraine Win? Five Scenarios for the War's Next Phase. *www.wsj.com*. Retrieved from: <https://www.wsj.com/articles/ukraine-russia-war-end-11652967707>
14. Terytorii v obmin na myr: Zelenskyi vidpoviv na zaklyky inozMI do “vazhkykh kompromisiv” [Territory in exchange for peace: Zelensky responded to the calls of foreign media for “difficult compromises”]. *tsn.ua*. Retrieved from: <https://tsn.ua/politika/teritoriya-v-obmin-na-mir-zelenskiy-vidpoviv-na-zaklyki-inozmi-do-vazhkih-kompromisiv-2071114.html> [in Ukrainian]
15. “Ukraina ne torhuie svoim suverenitetom”: Podoliak prokomentuvav stattiu vydannia NYT shchodo ukrainskoi peremohy [“Ukraine does not trade its sovereignty”: Podoliak commented on the NYT article about the Ukrainian victory]. *tsn.ua*. Retrieved from: <https://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-ne-torguye-svoym-suverenitetom-podoliak-prokomentuvav-stattyu-vidannya-nyt-schodo-ukrayinskoyi-peremogi-2067571.html> [in Ukrainian]
16. Zaliznyi kulak ta vtoma Yevropy na tli slyzkykh tez Baidena: 100 dnev viiny v Ukraini [The iron fist and fatigue of Europe against the background of Biden's slippery theses: 100 days of war in Ukraine]. *thepage.ua*. Retrieved from: <https://thepage.ua/ua/politics/100-dniv-vijni-v-ukrayini-yednist-ta-vtoma-zahodu-or/> [in Ukrainian]
17. Beloshapka, V. A. & Zagorij, G. V. (1998). *Strategicheskoe upravlenie: principy i mezhdunarodnaya praktika* [Strategic management: principles and international practice]. Kyiv : Absolut-V. [in Ukrainian]
18. Lipkan, V. A. (ed.) & Popova, T. V. (2016). *Stratehichni komunikatsii : slovnyk* [Strategic communications : dictionary]. Kyiv : FOP O. S. Lipkan. [in Ukrainian]
19. Lipkan, V. (2016). *Naratyvnyi analiz stratehichnykh komunikatsii u poslanni Prezidenta Ukrainy* [Narrative analysis of strategic communications by the envoy of the President of Ukraine]. *Tsenzor NET*. 09.09.16. Retrieved from: [https://censor.net.ua/blogs/1102935/narativnyi\\_analz\\_strategichnih\\_komunkatsyi\\_u\\_poslann\\_prezidenta\\_ukrani/](https://censor.net.ua/blogs/1102935/narativnyi_analz_strategichnih_komunkatsyi_u_poslann_prezidenta_ukrani/) [in Ukrainian]
20. Mandziuk, O. A. (2019). *Analitichna diialnist v Ukraini: administratyvno-pravovi zasady rehuliuвання : monohrafiia* [Analytical activity in Ukraine: administrative and legal principles of regulation : monograph]. Kherson : Vydavnychiy dim “Helvetica”. [in Ukrainian]
21. Lipkan, V. A. & Shepeta, O. V. & Mandziuk, O. A. (2015). *Pravovyi rezhym podatkovoi informatsii v Ukraini : monohrafiia* [Legal regime of tax information in Ukraine : monograph]. Kyiv : FOP Lipkan O. S. [in Ukrainian]
22. Mandziuk, O. A. (2015). Kompetentnost ynfarmatsyonnoho analytyka: sushchnost y spetsyfycheskye osobennosty [Information analyst competence: essence and specific features]. *Legea si Viata*, 8/2 (284), 48–51. [in Russian]
23. Tyupa, V. I. (2001). *Narratologiya kak analitika povestvovatel'nogo diskursa* [Narratology as an analytics of narrative discourse]. Tver : Tver. gos. un-t. [in Russian]
24. Mandziuk, O. A. (2016). *Naratyv yak metateoretychna paradyhma. Informatsiina bezpeka: yevropeiski oriientyry ta perspektyvy dlia Ukrainy* [Narrative as a metatheoretical paradigm. Information security: European orientations and prospects for Ukraine]. Proceedings from *Materialy III Mizhnarodnoho naukovopraktychnoho kruhloho stolu, m. Kharkiv, 25 lystopada 2016 r. – Materials of the III International Scientific and Practical Round Table, Kharkiv, November 25, 2016* (pp. 69–72). Kharkiv : Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. [in Ukrainian]
25. Mandziuk, O. A. (2017). *Pidkhody do pobudovy analitichnoho naratyvu v ramkakh teorii stratehichnykh komunikatsii. Reformuvannia publicjnoho upravlinnia ta administruvannia: teoriia, praktyka, mizhnarodnyi dosvid* [Approaches to the construction of an analytical narrative within the framework of the theory of strategic communications. Reforming public management and administration: theory, practice, international experience]. Proceedings from *Materialy vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii za mizhnarodnoiu uchastiu, m. Odesa, 2017 r. – Materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation, Odesa, 2017* (pp. 273–274). Odesa : Odeskyi rehionalnyi instytut derzhavnogo upravlinnia pry Natsionalnii akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy. [in Ukrainian]
26. Mandziuk, O. A. (2017). *Zasady rozroblennia stratehichnoho naratyvu. Publichne administruvannia v umovakh zmin ta peretvoren: problemy orhanizatsii ta pravovoho zabezpechennia* [Principles of developing a strategic narrative. Public administration in conditions of changes and transformations: problems of organization and legal support]. Proceedings

- from *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kharkiv, 18–19 travnia 2017 r. – Materials of the international scientific and practical conference, Kharkiv, May 18–19, 2017* (pp. 91–93). Kharkiv : Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. [in Ukrainian]
27. Ozhevan, M. (2016). Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy. Stratehichni priorityety [Global war of strategic narratives: challenges and risks for Ukraine. Strategic priorities]. *Naukovo-analitychnyi shchokvartalnyi zbirnyk. Seriya "Polityka" – Scientific and analytical quarterly collection. "Politics" series*, 4 (41), 30–40. [in Ukrainian]
  28. Syvak, T. V. (2019). *Stratehichni komunikatsii u systemi publichnoho upravlinnia Ukrainy : monohrafiia* [Strategic communications in the system of public administration of Ukraine : monograph]. Kyiv : NADU. [in Ukrainian]
  29. Syvak, T. (2016). Strategic narrative as a methodological toolkit for strategic communications. *The World of Politics, Society, Geography, Year I, Issue 1*, 171–181.
  30. Zolotukhin, D. Ukrainskyi naratyv maie utvoriuvatsia vykliuchno pryrodnim shliakhom, bez "planovo-kvadratnoho-hnizdovoho pidkhodu" [The Ukrainian narrative should be formed exclusively in a natural way, without a "plan-square-nest approach"]. *Ukrinform – Ukrinform*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2620105-ukrainskij-strategicnij-narativ-matcastina.html> [in Ukrainian]
  31. Dubov, D. B. (2017). "Stratehichni naratyv": do problemy realizatsii sutnisnoi skladovoi stratehichnykh komunikatsii u Ukraini: analitychna zapyska Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen ["Strategic narrative": to the problem of implementation of the essential component of strategic communications in Ukraine: an analytical note of the National Institute of Strategic Studies]. *Informatsiini stratehii – Information strategies*, 8. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/2377> [in Ukrainian]
  32. Kazakov, M. (2015). Hrand-naratyv u istorii [Grand narrative in history]. *Osvita, nauka, znannia – Education, science, knowledge*, 9. Retrieved from: <https://commons.com.ua/uk/grand-narativ-u-istoriyi/> [in Ukrainian]
  33. Savchenko, V. & Dziuba, T. & Dyba, I. (2016). Formuvannia vymoh do dominuiuchoho stratehichnoho metanaratyvu dlia neitralizatsii ahresyvnykh stratehichnykh naratyviv [Forming requirements for a dominant strategic metanarrative to neutralize aggressive strategic narratives]. *Suchasni viiskovi problemy – Modern military problems*, 1 (25), 192–197. [in Ukrainian]
  34. Soloviov, S. H. (2018). Stratehichni naratyvy (meta-naratyvy). *Publichne upravlinnia: terminol. slov. – Strategic narratives (meta-narratives). Public administration : terminal. words* / V. S. Kuibidy & M. M. Bilynskoï & O. M. Petroie (Ed.). Kyiv : NADU. [in Ukrainian]
  35. Bytva naratyviv z Rosiieiu v samomu rozpali, ale poky YeS ne u vyhrashi – Borrel [The battle of narratives with Russia is in full swing, but the EU is not winning yet – Borrell]. *kontrakty.ua*. Retrieved from: <https://kontrakty.ua/article/200367/> [in Ukrainian]
  36. Bytva naratyviv: kremlivska dezinformatsiia u spravi Vitaliia Markiva v Italii [The battle of narratives: Kremlin disinformation in the case of Vitaly Markiv in Italy]. *uacrisis.org*. Retrieved from: <https://uacrisis.org/uk/bytva-naratyviv-kremlivska-dezinformatsiya-u-spravi-vitaliya-markiva-v-italiyi> [in Ukrainian]
  37. Druhyi film "Iak sformuvaty stratehichni naratyv. Istoriia Ukrainy yak bytva naratyviv" [The second film "How to form a strategic narrative. The history of Ukraine as a battle of narratives"]. *academy.ssu.gov.ua*. Retrieved from: <https://academy.ssu.gov.ua/ua/news-1-8-261-drugiy-film-yak-sformuvati-strategicnij-narativ-istoriya-ukraini-yak-bitva-narativiv/> [in Ukrainian]
  38. Konstytutsiina kryza-2020 yak bytva trokh istorii [Constitutional crisis-2020 as a battle of three stories]. *ukrcontent.com*. Retrieved from: <https://ukrcontent.com/reports/konstitucijna-kryza-2020-yak-bitva-narativiv.html/> [in Ukrainian]
  39. Iak sformuvaty stratehichni naratyv [How to form a strategic narrative]. *www.youtube.com*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=YnNhJ4rq18s/> [in Ukrainian]
  40. Pochepcov, G. G. (2019). *Kognitivnye vojny v socmedia, massovoj kulture i massovyh kommunikacijah* [Cognitive wars in social media, mass culture and mass communications]. Kharkov : Folio. [in Russian]
  41. Savchenko, O. V. Kohnityvni ta metakohnityvni stratehii rozviazannia problemnykh pytan [Cognitive and metacognitive strategies for solving problematic issues]. *www.inforum.in.ua*. Retrieved from: <https://www.inforum.in.ua/conferences/15/23/148#:~:text=> [in Ukrainian]
  42. Pekar, V. (2020). Besidy maistra Khai Tao pro stratehiiu [Master Hai Tao talks about strategy] / M. S. Mendor (Ed.). Kharkiv : Folio. [in Ukrainian]